

SYLABUS
DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2022-2025

Rok akademicki 2022/23

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	FONETYKA JĘZYKA POLSKIEGO Z KULTURĄ JĘZYKA
Kod przedmiotu*	L 28
nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Kolegium Nauk Humanistycznych Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Zakład Onomastyki
Kierunek studiów	Logopedia z nauczaniem języka polskiego jako obcego
Poziom studiów	Studia pierwszego stopnia (licencjackie)
Profil	Ogólnoakademicki
Forma studiów	Studia stacjonarne
Rok i semestr/y studiów	Rok I, semestr 1
Rodzaj przedmiotu	Przedmiot obowiązkowy
Język wykładowy	Język polski
Koordynator	Dr hab. Agnieszka Myszka, prof. UR
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	dr hab. Agnieszka Myszka, prof. UR, dr hab. Ewa Oronowicz-Kida, prof. UR, dr Małgorzata Kułakowska, dr Barbara Drozd

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (ja- kie?)	Liczba pkt. ECTS
I	30	30	-	-	-	-	-	-	4

1.2. Sposób realizacji zajęć

zajęcia w formie tradycyjnej

zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.3 Forma zaliczenia przedmiotu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)

Przedmiot zakończony egzaminem

ćwiczenia – zal. z oceną

wykład – zal. bez oceny

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Student ma wiedzę z gramatyki języka polskiego i kultury języka na poziomie szkoły średniej. Interesuje się zagadnieniami poprawności językowej, chce doskonalić własną wymowę i poznać zasady artykulacji głosek polskich.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1 Cele przedmiotu

C ₁	nabycie przez słuchaczy kompleksowej wiedzy na temat fonetyki współczesnego języka polskiego i zasad poprawnej wymowy polskiej (zasad ortofonii)
C ₂	wykształcenie umiejętności prawidłowej artykulacji głosek i opisu artykulacji poprawnych i wadliwych;
C ₃	kształcenie umiejętności krytycznej oceny i analizy zjawisk fonetycznych zachodzących we współczesnym języku polskim;
C ₄	kształcenie słuchu fonetycznego i umiejętności analizy dźwięków mowy;
C ₅	przygotowanie do diagnozowania nieprawidłowości wymowy i do nauczania prawidłowej artykulacji głosek polskich
C ₆	kształtowanie umiejętności analizy błędów wymowy i wadliwej wymowy

3.2 Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu	Odniesienie do efektów kierunkowych i do efektów ze standardu kształcenia nauczycieli
EK_01	Student(ka) zna i rozumie powiązania logopedii oraz glottodydaktyki z fonetyką języka polskiego, integruje wiedzę z zakresu fonetyki z wiedzą właściwą dla logopedy i glottodydaktyka	K_W04
EK_02	Student(ka) ma uporządkowaną wiedzę obejmującą fonetykę i fonologię języka polskiego oraz kulturę języka, zna zagadnienia z zakresu ortofonii oraz podstaw i emisji głosu i stosuje tę wiedzę w praktyce: rozpoznaje nieprawidłowe artykulacje, wskazuje błędy w wymowie, wie, jakie czynniki wpływają na trudności z wymową oraz na kształtowanie się zasad ortofonicznych, gdyż rozumie kompleksową naturę języka; Student(ka) prawidłowo artykułuje głoski języka polskiego, ma wykształcony słuch fonematyczny i kinestezję artykulacyjną, właściwie ocenia wadliwą lub błędną wymowę innych osób, wykorzystuje potencjał tkwiący w elementach prozodycznych języka Student(ka) zna i rozumie językoznawcze podstawy logopedii; fonetykę i fonologię współczesnego języka polskiego; fonetykę akustyczną i wizualną;	K_W05 E.1L.W2
EK_03	Student(ka) analizuje językoznawcze podstawy logopedii i glottodydaktyki w aspekcie fonetyki języka polskiego i kultury języka; stosuje w praktyce (terapii logopedycznej i nauczaniu języka polskiego jako obcego) fonetykę i fonologię współczesnego języka polskiego; zna zagadnienia z zakresu ortofonii oraz podstaw i emisji głosu i stosuje tę wiedzę w praktyce: rozpoznaje nieprawidłowe artykulacje, wskazuje błędy w wymowie, wie, jakie czynniki wpływają na trudności z wymową oraz na kształtowanie się zasad ortofonicznych, gdyż rozumie kompleksową naturę języka; Student(ka) prawidłowo artykułuje głoski języka polskiego, ma wykształcony słuch fonematyczny i kinestezję artykulacyjną, właściwie ocenia wadliwą lub błędną wymowę innych osób, wykorzystuje potencjał tkwiący w elementach prozodycznych języka	K_U05

	Student(ka) umie analizować językoznawcze podstawy logopedii; analizować i stosować fonetykę i fonologię współczesnego języka polskiego; analizować i interpretować fonetykę akustyczną i wizualną;	E.1L.U2
EK_04	Student(ka) dostrzega i analizuje dylematy etyczne dotyczące problemów z wymową; analizuje społeczne przyczyny wad wymowy i ich wpływ na funkcjonowanie jednostki w społeczeństwie, analizuje problemy artykulacyjne osób dwujęzycznych i uczących się języka polskiego jako obcego, wykazuje się empatią i profesjonalizmem	K_Ko3
	Student(ka) jest gotowa do wykorzystania zdobytej wiedzy do analizy zdarzeń pedagogicznych.	E.1L.K2

3.3 Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
1. Fonetyka i fonologia – przedmiot badań; pojęcia: głoska, fonem, litera, sylaba. Typy wymowy. Wada wymowy a błąd wymowy.
2. Różne odmiany współczesnej polszczyzny. Znaczenie terminu kultura języka. Kryteria poprawności językowej. Pojęcie normy językowej i błędu językowego. Rodzaje błędów językowych.
3. Zasady klasyfikacji głosek polskich. Różne kryteria podziału głosek. Fonetyka artykulacyjna a fonetyka audytywna. Fizyczne właściwości dźwięków mowy.
4. Charakterystyka samogłosek polskich. Rola samogłosek w wypowiedzi.
5. Kryteria podziału spółgłosek polskich. Charakterystyka artykulacyjna spółgłosek. Spółgłoski właściwe, sonorne i przejściowe.
6. Charakterystyka artykulacji spółgłosek – cd. Wymowa normatywna i wadliwa.
7. Istota upodobnień wewnątrzwyrazowych. Norma wzorcowa i norma użytkowa. Klasyfikacje upodobnień: pod względem dźwięczności, miejsca artykulacji i stopnia zbliżenia narządów mowy.
8. Szczegółowa analiza upodobnień pod względem dźwięczności – wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych.
9. Szczegółowa analiza upodobnień pod względem miejsca artykulacji – wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych.
10. Szczegółowa analiza upodobnień pod względem stopnia zbliżenia narządów mowy – wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych.
11. Błędy językowe w zakresie wymowy spółgłosek. Problemy obcokrajowców z realizacją polskich głosek.
12. Geneza i rozwój samogłosek nosowych w polszczyźnie. Wymowa tzw. samogłosek nosowych we współczesnym języku polskim.
13. Zasady poprawnego akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Akcent oksytoniczny, paroksytoniczny i proparoksytoniczny. Tendencje akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Wyrazy akcentowane i nieakcentowane; zestroje akcentowe, akcent wyrazowy i zdaniowy.
14. Pozostałe elementy prozodyczne wypowiedzi: rytm, intonacja, zestroje intonacyjne.
15. Ocena wypowiedzi własnej i cudzej – kryteria oceny wymowy, wpływ warstwy brzmieniowej wypowiedzi na jej odbiór (w kontekście wad wymowy).

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych

Treści merytoryczne
1. Podstawowe zasady ortografii polskiej (historyczna, morfologiczna, umowna, fonetyczna). Geneza różnic między pisownią i wymową. Wydawnictwa poprawnościowe dotyczące wymowy (słowniki ortofoniczne).
2. Pismo fonetyczne – ćwiczenia w zapisywaniu głosek polskich alfabetem fonetycznym sławistycznym.
3. Pismo fonetyczne – znaki fonetyczne dla głosek artykułowanych nienormatywnie; ćwiczenia słuchu fonetycznego.
4. Ćwiczenia wymowy samogłosek i ich połączeń. Rola barwy samogłosek w wypowiedzi.
5. Cechy artykulacyjne spółgłosek. Obrazy głosek – rentgenogramy, labiogramy, komputerowe symulacje realizacji głosek w izolacji i w tekście.
6. Analiza wymowy spółgłosek polskich (animacje, programy komputerowe). Ćwiczenia słuchu fonematycznego i kinestezji artykulacyjnej.
7. Wymowa spółgłosek sonornych, grup spółgłoskowych – redukcje w tych grupach (normatywne i nienormatywne).
8. Analiza upodobnień pod względem dźwięczności i miejsca artykulacji – wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych – w mowie Polaków i obcokrajowców.
9. Analiza upodobnień pod względem stopnia zbliżenia narządów mowy – wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych. Norma wzorcowa a użytkowa. Rozsunięcie artykulacyjne. Ćwiczenia słuchu fonematycznego i kinestezji artykulacyjnej.
10. Powtórzenie wiadomości na temat spółgłosek polskich. Ćwiczenia w rozpoznawaniu głosek i opisie cech artykulacyjnych (normatywnych i nienormatywnych, np. międzyzębnych, niesymetrycznych bocznych itp.). Nieprawidłowe realizacje głosek polskich – substytucje, elizje, deformacje – jak je rozpoznać, na czym one polegają, komputerowe symulacje nieprawidłowych realizacji.
11. Spółgłoski polskie w kontekście glottodydaktyki i logopedii – najczęstsze problemy obcokrajowców, najczęstsze wady artykulacji.
12. Odpowiedniki wymawianiowe grafemów ę i ą w polszczyźnie. Analiza nagrań, ocena poprawności wymowy.
13. Cechy prozodyczne wypowiedzi – prawidłowy akcent, intonacja. Ćwiczenia czytania pojedynczych wyrazów i tekstów.
14. Ocena wypowiedzi własnej i cudzej – kryteria oceny wymowy, wpływ warstwy brzmieniowej wypowiedzi na jej odbiór (nagrywanie własnych wypowiedzi i ich analiza, analiza nagrań wypowiedzi innych osób, w tym cudzoziemców i osób z wadami wymowy).
15. Kolokwium zaliczeniowe

3.4 Metody dydaktyczne

Wykłady:

- wykład z prezentacją multimedialną,
- metody problemowe,
- pogadanka,

Ćwiczenia:

- ćwiczenia indywidualne,
- ćwiczenia w grupach,
- ćwiczenia z programami multimedialnymi,

- ćwiczenia słuchowe i kinestetyczne,
- analiza nagrań,
- dyskusja

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1 Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się (np.: kolokwium, egzamin ustny, egzamin pisemny, projekt, sprawozdanie, obserwacja w trakcie zajęć)	Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw)
EK_01	egzamin pisemny (test z pytaniami zamkniętymi i otwartymi)	wykład
EK_02	egzamin pisemny (test z pytaniami zamkniętymi i otwartymi)	wykład
EK_02	Odpowiedzi w czasie zajęć Kolokwium na koniec semestru (test z pytaniami otwartymi)	ćwiczenia
EK_03	Odpowiedzi w czasie zajęć Ocena poprawności wykonywania ćwiczeń w czasie zajęć Ocena poprawności ćwiczeń wykonywanych w domu (zadań domowych) Kolokwium na koniec semestru (test z pytaniami otwartymi)	ćwiczenia
EK_04	obserwacja w czasie zajęć	ćwiczenia

4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Ćwiczenia:

Zaliczenie z oceną

Ocena końcowa jest wypadkową ocen częściowych, które student otrzymuje za:

- Zadania wykonywane w domu (waga 1)
- Zadania wykonywane na zajęciach (waga 1)
- Aktywny udział w zajęciach – jedna ocena za cały semestr (waga 2)
- Napisanie kolokwium końcowego (waga 3)

Wykład:

Egzamin pisemny

Pozytywna ocena z testu egzaminacyjnego, obejmującego sprawdzenie wiedzy i umiejętności z całego semestru; Test egzaminacyjny oceniany w skali: bdb, +db, db, +dst, dst, ndst

Na ocenę:

- bardzo dobrą 100%-91% poprawnych odpowiedzi,
- plus dobrą 90%– 85% poprawnych odpowiedzi,
- dobrą 84%– 75% poprawnych odpowiedzi,
- plus dostateczną 74%– 70% poprawnych odpowiedzi,
- dostateczną 69%– 60% poprawnych odpowiedzi,
- niedostateczną poniżej 60% poprawnych odpowiedzi.

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające z harmonogramu studiów	30 Ć + 30 W
Inne z udziałem nauczyciela akademickiego (udział w konsultacjach, egzaminie)	5
Godziny niekontaktowe – praca własna studenta • przygotowanie do zajęć, • przygotowanie do egzaminu, • inne (ćwiczenia indywidualne z programami multimedialnymi) • studiowanie literatury przedmiotu	15 20 5 5
SUMA GODZIN	110
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	4

* Należy uwzględnić, że 1 pkt ECTS odpowiada 25-30 godzin całkowitego nakładu pracy studenta

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

wymiar godzinowy	nie dotyczy
zasady i formy odbywania praktyk	nie dotyczy

7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

- Dunaj B., 2006, *Zasady poprawnej wymowy polskiej*, „Język Polski” LXXXVI, z.3, s. 161-172.
- Karpowicz T., 2015, *Kultura języka polskiego. Wymowa, ortografia, interpunkcja*, Warszawa.
- Ostaszewska D., Tambor J., 2000, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- Wierzchowska B., 1965, *Wymowa polska*, Warszawa.

Literatura uzupełniająca:

3-4 pozycje do wyboru przez studenta(kę):

- Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H., 1973, *Kultura języka polskiego*, t. 1-2, Warszawa.
- Cegieła A., 1996, *Norma wzorcowa i norma użytkowa komunikacji we współczesnej polszczyźnie*, [w:] *O zagrożeniach i bogactwie polszczyzny*, red. J. Miodek, Wrocław.
- Cegieła A., Markowski A., 1986, *Z polszczyzną za pan brat*, Warszawa.
- Dłuska M., 1983, *Fonetyka polska. Articulacje głosek polskich*, Kraków.
- Dubisz S. (red.), 1997, *Nauka o języku dla polonistów*, Warszawa.
- Dunaj B., 2003, *Zagadnienia poprawności językowej. 1. Wymowa samogłosek nosowych*, „Język Polski” LXXXIII, z. 2.
- Koneczna H., 1965, *Charakterystyka fonetyczna języka polskiego*, Warszawa.
- Madejowa M., 1992, *Zasady współczesnej wymowy polskiej (w zakresie samogłosek nosowych i grup spółgłoskowych) oraz ich przydatność w praktyce szkolnej*, „Język Polski”, z. 2-3.

- Madelska L., Witaszek-Samborska M., 2000, *Zapis fonetyczny. Zbiór ćwiczeń*, Poznań.
- Markowski A., 2005, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa.
- Miodek J., 1984, *Kultura języka w teorii i praktyce*, Wrocław.
- Miodek J., 1998, *Rozmyślajcie nad mową!*, Warszawa.
- Myszk A., 2014, „Prezenterzy powinni być samą doskonałością”. Wymowa staranna współczesnych dwudziestolatków – rekonesans badawczy, [w:] *Kultura mówienia dawniej i dziś*, red. M. Kułakowska, A. Myszk A., Rzeszów 2014, s. 190-204.
- Myszk A., 2014, Wymowa grup spółgłoskowych – znajomość normy a realizacja (badania sondażowe), [w:] *Głos – język – komunikacja*, red. A. Myszk A., Rzeszów 2014, s. 97-110.
- Myszk A., 2015, Pięć szeregów głosek dentalizowanych? O półpalatalnych głosekach szeregów szumiącego i ciszącego, „Logopedia Silesiana” 4, s. 170-182.
- Myszk A., 2018, Emisja głosu w kształceniu nauczycieli (rozważania na marginesie książki Agnieszki Płusajskiej-Otto), [w] *Głos – Język – Komunikacja 5: W obliczu emocji*, red. A. Myszk A., K.I. Bieńkowska, s. 176-188, Rzeszów.
- Myszk A. (red.), 2019, *Głos – język – komunikacja 6: Młodzi mają Głos*, Rzeszów (współredaktor: Katarzyna Bieńkowska), ss. 272.
- Nagórko A., 1996, *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa.
- Strutyński J., 1995, *Gramatyka polska część 1. Wprowadzenie. Fonetyka, Fonologia*, Kraków.
- Tambor J., 2007, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia*, Warszawa.
- Wierzchowska B., 1980, *Fonetyka i fonologia języka polskiego*, Warszawa.
- Wiśniewski M., 1997, *Zarys fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, Toruń.

Materiały multimedialne i gragiczne:

- Trening słuchu fonematycznego
- Rentgenogramy – Komlogo
- [Fonem - Start \(komlogo.pl\)](http://fonem-start.komlogo.pl)
- Benni T., 1931, *Palatogramy polskie*, Kraków.

Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej